

IN MEMORIAM

RÁZSÓ GYULA (1930–2007)

*„Minden elmúlik, ami földi,
Minden az ég alatt,
S a megmaradt űrt, ami betölti,
Csupán a lélek az.”*

Tisztelt Gyászoló Rokonok, Barátok, Pályatársak! Hölgyeim és Uraim!¹

Egy nem mindennapi embert, kitűnő tudóst, hadtörténészt kísérünk ma utolsó útjára, akit elragadott körünkből a kegyetlen elmúlás. Fájó szívvel veszünk búcsút az 1930. január 9-én, Miskolcon született Dr. Rázsó Gyula hadtörténésztől, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum volt főigazgatójától, aki a középkor hadművészetének, a hadügy stratégiai kérdéseinek és a második világháború történetének kiváló kutatója és szakértője volt.

Középiskolai tanulmányait 1940 és 1944 között a munkácsi Állami Árpád Fejedelem Gimnáziumban, 1945–1948 között a miskolci Evangélikus és Református Léway József Gimnáziumban folytatta. Egyetemi tanulmányait 1948–1950 között a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán kezdte, majd 1950–1952 között a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen fejezte be könyvtár–angol–történelem szakon.

1953-ban szerzett középiskolai tanári és tudományos könyvtárosi diplomát. A történelem szeretete és későbbi kutatási területe iránti fokozott érdeklődése már középiskolai tanulmányai alatt megmutatkozott, ami fokozódott az egyetemi évek alatt is.

1952-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Tanszékére nevezték ki gyakornoknak, de még abban az évben áthelyezték az Országos Széchenyi Könyvtárba. 1954-től már a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtudományi Könyvtárának munkatársa, majd 1957-től a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Intézete Középkori Szekciójának hadtörténésze, 1969 és 1972 között vezetője lett.

Kutatási területe a XIV–XVI. századi magyar és egyetemes hadtörténelem, hadászat, a társadalom és a hadsereg kapcsolata volt – a török háborúk hadászati problémái. Tudományos kutatóként és szerzőként is komoly eredményeket ért el, amelyet számos, Olaszországban és a Vatikánban, Ausztriában, az akkori Jugoszláviában, a Szovjetunióban és Csehszlovákiában végzett tanulmányút és konferencia segített.

¹ Elhangzott Dr. Rázsó Gyula, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum volt főigazgatója ravatalánál, 2007. augusztus 3-án.

1973-tól 1974-ig a Küllapcsolatok Intézetének osztályvezetője, majd ismét a Hadtörténeti Intézet hadtörténésze. 1976-ban megszerezte a történelemtudományok kandidátusa tudományos fokozatot. 1990-ben nevezték ki a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatójává.

Hat önálló munkája látott napvilágot, huszonhat könyvben jelentek meg írásai és mintegy 200 könyvrészletet, tanulmányt és szakkikket publikált. Számos tudományos konferencián tartott figyelemre méltó előadásokat kutatási eredményeiről. Gyakran volt szereplője a televíziók és rádió történelmi műsorainak. Közéleti tevékenységét fémjelzi, hogy mintegy 30 történelmi, hadtudományi és oktatási társaságnak, bizottságnak volt elnöke, illetve tagja, többek között a honvédelmi miniszter Tanácsadó Testületének és a MTA Történeti Bizottságnak; a Magyar Hadtörténészek Nemzeti Bizottságnak pedig elnöke. A HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum rendszerváltás utáni első főigazgatója volt 1990. augusztus 15-től 1993. novemberéig. Tudományos-közéleti munkásságát több kitüntetéssel ismerték el. Tulajdonosa a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjének és a Haza Szolgálatáért Érdemérem ezüst fokozatának.

Tisztelt Gyászoló Gyülekezet!

Búcsúzunk a mindig szolgálatkész tudóstól, a vezetőtől, a rokontól, a kollégától, a baráttól. Igen a baráttól, hiszen néhányan azon szerencsések között tudhatják magukat, akik barátként is tisztelheték Öt, miskolciak, budapestiek, külföldiek és magyarok egyaránt. Kivételes intelligenciája, irigylésre méltó memóriája, határtalan segítőkészsége miatt sokan szerették Öt, annál már csak tisztelőinek tábora volt számosabb.

Tisztelt Főigazgató Úr ! Kedves Gyula!

Szívünkben végtelen szomorúság van! Már nem adsz több tanácsot kollégáidnak, munkatársaidnak, véget értek a kutatások itthon és Itáliában. Már nem meséled a csodálatos bridspartikat, győzelmeidet és a frappáns vicceket, amelyek egy közös bécsi utunkon akár már csak egy szám bemonásával is derültséget keltenek. Nincs több baráti zrikálás, ugratás Vargyai professzorral, nincs több jó balhé, amit én, amikor először halottam, véres veszekedésnek, nem viccnek hittem. Szóval hiányzik majd intelligens, tréfákat értő lényed, példa értékű türeklépességed és nincs több nagy evés a Kerékben egy jó kis beszélgetés mellett. Már nem tudjuk meg Tőled – hihetetlen emlékezetedre támaszkodva – hogy mi volt az eredmény és kik rúgták a gólokat pl. a 1976 őszi olasz bajnokságon a Milán–Torino mérkőzésen.

Betegséged ellenére mindannyian – szeretteid, unokahúgod, barátaid, tisztelőid, szomszédaid – őszintén hittük, hogy még sokáig közöttünk lehetsz. Szóltanul és mosolyogva túrtél, baleseted óta mindig panaszmentesen küzdöttél – és most itthagytál minket. Eltávozásod nyomán szorító hiányérzet, mélységes gyász költözött szívünkbe. Tudjuk, hogy az élet elválaszthatatlan velejárója a halál, mégis, amikor bekövetkezik, igen nehéz felfognunk a felfoghatatlant, s beletörődnünk a megváltoztathatatlanba.

Bár tudjuk, fizikai valóságodban ugyan távoztál közülünk, de lelkünkben velünk maradsz. Soha el nem halványuló emléked az idők végeztéig itt él szívünkben. A földi létben maradó barátaid és kollégáid nevében kívánom Neked, hogy új barátokra lelj immáron a Hadak Útjára költözött lelkek bajtársi közösségében.

Amikor ezzel az útravalóval búcsúzom Tőled, s közben hallom a lélekharang kondulását, John Donne szavai idéződnek fel bennem:

„Senki sem különálló sziget; minden ember a kontinens része, a szárazföld egy darabja; ha egy göröngyöt mos el a tenger, Európa lesz kevesebb, éppúgy, mintha egy hegyfokot mosna el, vagy barátaid házáat, vagy a te birtokod; minden halállal én leszek kevesebb, mert egy vagyok az emberiséggel; ezért hát sose kérdezd, kiért szól a harang: érted szól.”

Érted szól, kedves Rázsó Gyula!

Érted szól, Tisztelt Főigazgató Úr !

Neved örökre fennmarad könyvek és tanulmányok címlapjain, emberséged, közvetlenséged pedig egykori munkatársaid, barátaid és tanítványaid emlékezetében.

*

Egy róla készült hivatalos személyi jellemzésben a következőket olvastam:

„Dr. Rázsó Gyula igen széles látókörű hadtörténész. Nem csak saját szakterületének problematikáját ismeri, hanem az újkor, sőt a legújabb kor fontos kérdéseiben is jártas. Tudományos munkásságát nagy lelkiismeretességgel és pontossággal végzi. A kutatómunkában több évtizedes gyakorlattal és tapasztalattal rendelkezik. Anyagismerete átlagon felüli, melyet széleskörű és sokoldalú érdeklődése, szorgalma mellett a klasszikus és nyugati nyelvekben való magas szintű jártasságának köszönhet. Jó kapcsolatteremtő képességgel rendelkezik, személyiségének vonzereje van. Türelmes, békés természetű, mások gondjaiban és örömeiben osztozni tudó ember.” Így ismertem meg Őt.

Emberi tulajdonságaiért, egyenes jelleméért, intelligens, a pozitív megoldásokat kereső vezetői magatartásáért, fanyar humoráért előljárók és beosztottak egyaránt szerették és tisztelték mint embert.

Kedves Gyula!

Te soha nem szeretted kérni; Nagy László, a kitűnő költő szavai a Te szavaid is:

*„Adjon az Isten szerencsét,
szerelmet, forró kemencét,
üres vékámbe gabonát,
árva kezembe parolát,
lámpámba lángot, ne kelljen
korán az ágyra hevernem,
kérdésre választ ő küldjön,
hogy hitem széjjel ne düljön,
adjon az Isten fényeket,
temető helyett életet.
Nekem a kérés nagy szégyen,
adjon úgy is, ha nem kérem.”*

Tisztelt Főigazgató Úr ! Kedves Barátom!

Búcsúzik Tőled Unokahúgod, búcsúznak Tőled barátaid, tudós társaid, kollégáid, kik Téged mindig nagyra becsültek, búcsúznak a társintézmények, a miskolci osztálytársak, a bridzspartnerek, a szomszédok. Búcsúzik a történész társadalom, amely érzi a veszteséget. A Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Honvédség vezetése és személyi állománya, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum nevében búcsúzom én is, mint későbbi utódod.

Még egyszer köszönöm tanácsaid, amelyek a sokszor göröngyös főigazgatói pályán irányt mutattak nekem.

Tisztelt Gyászolók!

Racionalizált korunk sajátos és sajnálatos vonása, hogy létünk jelképpé és történelemmé zsugorodik, miközben a tényleges élettel alig találkozhatunk. Műveltségünk gyarapodásával aztán rádöbbenünk, hogy földi pályafutásunk során kétféle életet élünk: egy valóságosat és egy eszményit. S e kettősségekben rejlik a nemes érzület, az erkölcsi jóság és minden etikai rend alapja. Valóságos életünk oly zaklatott, rohanó, s olyannyira tele van feszültséggel és félelemmel, hogy az eszményi élet valóságával és példájával csak az emlékezés és az azzal együtt járó önvizsgálat kivételes pillanataiban szembesülhetünk.

Minden embernek a maga életéből kell művet alkotnia, és e műnek nyitva kell állnia arra, hogy aki be akar oda lépni, azt befogadja. Dr. Rázsó Gyula életműve e szempontból példaértékű, hiszen kiváló mértékét adta az elkötelezett tudósnak, a hadtörténésznek, a nagybetűs EMBERNEK, s követendő utat mutatott azoknak a fiataloknak, akik e göröngyös életpályán nyomdokaiba léptek.

A most megkondult lélekharang már Őt szólítja, a mécsesek lángja már az Ő lelkének viszi az emlékezés világát, a pompázó virágok illata már az Ő új otthonát megszínesíti.

Kedves Főigazgató Úr, Kedves Barátom!

Mindannyiunk nevében adom Neked útravaló gyanánt a költő, Arany János szavait:

*„Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múlt,
Hanem lerázyán, mi benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul.”*

Búcsúunk Tőled kedves Főigazgató Úr, kedves Gyula !

Köszönjük földi léted és üzenjük munkatársaid, barátaid, tanítványaid, mi tovább visszük a lángot. Emléked soha sem feledjük, Remenyik Sándor soraival:

„Egy lángot adok, ápollod, add tovább!”

Nyugodj békében.

Dr. Holló József